

ทุ่งมะขามหย่อง : ประวัติศาสตร์ และพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย* Thung Makham Yong: History and the Monument of Suriyothai

ศุภกานต์ นานรัมย์**

Supakan Nanrum

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Faculty Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayuttatha Rajabhat University

นัตยา เกตุสมบุญ***

Natthaya Ketsomboon

คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Faculty of Management Science, Phranakhon Si Ayuttatha Rajabhat University

supakann@yahoo.com; nattaya@aru.ac.th

Received: November 28, 2025

Revised: December 15, 2025

Accepted: December 17, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาบริบทประวัติศาสตร์ระหว่างไทยกับพม่า พ.ศ. ๒๐๗๗-๒๐๙๑ (๒) เพื่อศึกษาทุ่งมะขามหย่องในบริบทประวัติศาสตร์ไทย (๓) เพื่อศึกษาความสำคัญของพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัยกับชาวพระนครศรีอยุธยา งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร มีการรวบรวมหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ ทั้งเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง เพื่อวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาพบว่า (๑) หลังการสวรรคตของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ เสถียรภาพทางการเมืองของกรุงศรีอยุธยาอ่อนแอลง ในขณะที่พม่าได้รวบรวมอำนาจทางการเมืองอย่างเป็นปึกแผ่น

* การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณชาวตำบลบ้านใหม่ อำเภอมะนัง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มอบไมตรีในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล และขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นายดา เกตุสมบุญ อาจารย์ ดร.วิมล น้อยคล้าย ที่ได้มอบโอกาสในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี

** ศ.ศุภกานต์ นานรัมย์ Assis.Prof. Supakan Nanrum หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา Bachelor of Art, History, Faculty Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayuttatha Rajabhat University.

*** ผศ.นัตยา เกตุสมบุญ Assis.Prof.Natthaya Ketsomboon หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาการท่องเที่ยวและบริการ, คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา Bachelor of Art, Tourism and Hospitality, Faculty of Management Science, Phranakhon Si Ayuttatha Rajabhat University

และต้องการยึดครองหัวเมืองมอญอันเป็นเมืองประเทศราชของกรุงศรีอยุธยาส่งผลให้เกิดการสงครามระหว่างสองอาณาจักร (๒) การยกทัพมาต่อสู้ของพม่า ใน พ.ศ. ๒๐๙๑ เรียกสงครามครั้งนั้นว่า สงครามคราวเสียสมเด็จพระสุริโยทัยขาดคอช้าง พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาระบุถึงวีรกรรมความกล้าหาญและกล่าวถึง “ทุ่งมะขามหย่อง” อันเป็นสมรภูมิสงครามในยามศึกและเป็นทุ่งรับน้ำทางด้านเหนือของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา (๓) ด้วยพระราชประสงค์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่จะเผยแพร่พระเกียรติคุณสมเด็จพระสุริโยทัยจึงดำเนินการก่อสร้างพระราชนุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย ณ ทุ่งมะขามหย่อง ใน พ.ศ. ๒๕๓๕ ในการนี้การก่อสร้างพระราชนุสาวรีย์มีความสำคัญในฐานะพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ พื้นที่รับน้ำ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำสำคัญ : ทุ่งมะขามหย่อง; สมเด็จพระสุริโยทัย; พระราชนุสาวรีย์

Abstract

This study aims (1) to study the historical context of relations between Thailand and Burma during 1534–1548 CE, (2) to study Thung Makham Yong within the broader framework of Thai history and (3) to study the significance of the Monument of Queen Suriyothai and the people of Phra Nakhon Si Ayutthaya. This documentary research collects both primary and secondary historical sources and conducts content analysis to explore the spatial historical development of the area in relation to tourism.

The findings reveal that: (1) Following the death of King Borommachathirath IV, the political stability of the Ayutthaya Kingdom weakness, seized the vassal cities of Ayutthaya] the Mon cities war occurred between the two kingdoms. (2) The Burmese invasion of 1548 CE, known as the war during which Queen Suriyothai was slain on elephant-back, is widely recorded in the Royal Chronicles of Ayutthaya, which highlight her bravery and identify Thung Makham Yong as the battlefield. The area also served as a northern floodplain for the Ayutthaya island-city. (3) With the intention of Her Majesty Queen Sirikit The Queen Mother to honor and disseminate the legacy of Queen Suriyothai, the Monument of Queen Suriyothai was constructed at Thung Makham Yong in 1992. The monument holds significance as an important historical site, a water-retention area, a source of agricultural water, and a historical tourist attraction for the people of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province.

Keywords : Thung Makham Yong; Suriyothai; Monument

บทนำ

ทุ่งมะขามหย่องทุ่งรับน้ำสำคัญแห่งหนึ่งของพระนครศรีอยุธยา เดิมทุ่งแห่งนี้มีความสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ของไทยในฐานะสมรภูมิสงครามระหว่างไทยกับพม่า เมื่อย้อนกลับไปสมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้งสงครามคราวสมเด็จพระสุริโยทัยขาดคอช้าง พ.ศ. ๒๐๙๑ สมเด็จพระสุริโยทัยทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรสตรีผู้เสียสละปกป้องพระสวามีและกรุงศรีอยุธยา ครั้งนั้นทัพพม่าได้ตั้งทัพทางด้านเหนือของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ระบุว่า “ทัพพระเจ้าแปรตั้งค่ายตำบลบ้านใหม่มะขามหย่อง” และการทำศึก การประจันหน้าระหว่างทัพของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ณ โคกพระยา กับทัพของพระเจ้าตะเบ็งเซเวตี้ได้เข้าปะทะฟันแทงจนล้มตายเกลื่อนท้องทุ่ง และการรบในครั้งนั้นเป็นเหตุให้เสียสมเด็จพระสุริโยทัยจากการกระทำยุทธหัตถีด้วยวีรกรรมความกล้าหาญ และความเสียสละของพระองค์ได้ประทับอยู่ในความทรงจำของชาวไทยด้วยความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ ด้วยเหตุนี้ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะเผยแพร่พระเกียรติคุณและเฉลิมพระเกียรติ คณะรัฐมนตรีในเวลานั้นได้มีมติเห็นชอบโครงการก่อสร้างพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย ณ ทุ่งมะขามหย่อง เพื่อที่จะเฉลิมฉลองเนื่องในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ครบ ๕ รอบ ใน พ.ศ. ๒๕๓๕ เหล่านี้ได้แสดงถึงความสำคัญของทุ่งมะขามหย่องในบริบทประวัติศาสตร์และยังส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อชุมชนและการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกด้วย

วัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย

๑. เพื่อศึกษาบริบทประวัติศาสตร์ระหว่างไทยกับพม่า พ.ศ. ๒๐๗๗-๒๐๙๑
๒. เพื่อศึกษาทุ่งมะขามหย่องในบริบทประวัติศาสตร์ไทย
๓. เพื่อศึกษาความสำคัญของพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัยกับชาวพระนครศรีอยุธยา

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้การศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑. แหล่งข้อมูลศึกษา รวบรวมจากหลักฐานประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยเอกสารชั้นต้น คือ พระราชพงศาวดาร เอกสารชั้นรอง คือ หนังสือ และงานวิชาการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ
๒. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หลักฐานทางประวัติศาสตร์ อันประกอบด้วย เอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยเอกสาร
ชั้นต้น เอกสารชั้นรอง

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล และประเมินคุณค่าข้อมูลเพื่อศึกษา วิเคราะห์ จากการค้นพบเอกสาร
หลักฐานที่ค้นพบในการได้มาซึ่งข้อมูลการวิจัย

ผลการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง “ทุ่งมะขามหย่อง : ประวัติศาสตร์ และพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย”
สามารถแยกผลวิจัยได้ ดังนี้

(๑) บริบทประวัติศาสตร์ระหว่างไทยกับพม่า พ.ศ. ๒๐๗๗-๒๐๙๑

หลังการสวรรคตของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ ได้ส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองของ
กรุงศรีอยุธยา การผลัดเปลี่ยนแผ่นดินด้วยการสำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์พระรัฐธำนิราชกุมารที่มี
พระชนพรรษาเพียง ๕ พรรษา จากนั้นสมเด็จพระชัยราชาขึ้นครองราชย์ ใน พ.ศ. ๒๐๗๗ พร้อมกับ
ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายในภาคพื้นทวีปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในเวลานั้น
พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้สามารถรวบรวมอำนาจภายใต้ราชวงศ์ตองอู พร้อมกับนโยบายในการยึดครอง
หัวเมืองมอญ ซึ่งถือเป็นเมืองทำการสำคัญในบริเวณอ่าวเบงกอล ซึ่ง ณ ขณะนั้นกรุงศรีอยุธยาได้อ้าง
สิทธิ์ในฐานะเจ้าประเทศราช ความต้องการครอบครองหัวเมืองมอญนี้เองเป็นเหตุให้ทั้งสองอาณาจักร
ไม่ลงรอยกันจนก่อสงครามขึ้น

ศึกเชียงไกรเชียงกราน ใน พ.ศ. ๒๐๘๑ ถือเป็นสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับพม่าครั้งแรก แม้แต่
ละฝ่ายจะมีกองทัพที่แข็งแกร่ง แต่ก็ยังมีกองทหารอาสาโปรตุเกสร่วมรบเช่นเดียวกันทั้งสองฝ่าย รวมไปถึง
อาวุธยุทธภัณฑ์จากตะวันตกซึ่งส่งผลให้การสงครามในภูมิภาคนี้มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น แม้ว่าสงคราม
ครั้งแรกกับพม่า กรุงศรีอยุธยาจะเป็นฝ่ายมีชัย แต่ก็มีปัญหาทางการเมืองภายในราชสำนัก ท้ายที่สุด
พระองค์ต้องมาสิ้นพระชนม์เพราะโดนวางยาพิษในน้ำนมโดยน้ำมือของแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์

ต่อมาเมื่อพระยอดฟ้าพระโอรสได้ขึ้นครองราชย์ ใน พ.ศ. ๒๐๙๐ การภายในราชสำนักขึ้นกับ
แม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์ เวลาผ่านไปเพียง ๑ ปี พระยอดฟ้าได้สิ้นพระชนม์ด้วยแม่อยู่หัววางยาพิษเช่นเดียวกัน
กับสมเด็จพระราชบิดา^๑ เป็นเหตุให้ขุนวรวงศาธิราชขึ้นครองราชย์ได้เพียง ๔๒ วัน ขุนพิเรนทรเทพและพวก
จึงทำการล้มล้างราชบัลลังก์ขุนวรวงศาธิราช^๒ จากนั้นเหล่าขุนนางได้กราบบังคมทูลให้พระเทียรราชาซึ่ง

^๑ เมเนตส ปินโต, เฟอร์เนา, รวมผลงานแปลเรื่องบันทึกการเดินทางของเมเนตส ปินโต, (กรุงเทพมหานคร:
สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๘๒.

^๒ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น ๆ, (นนทบุรี : ศรีปัญญา, ๒๕๕๙),
หน้า ๖๙.

ผนวชอยู่ที่วัดราชประดิษฐฐานได้ขึ้นครองราชย์ แล้วสถาปนาขุนพิเรนทรเทพเป็นพระมหาธรรมราชา พร้อมยกพระวิสุทธิกษัตริ์เป็นมเหสีขึ้นไปครองเมืองพิษณุโลก

ข้างฝ่ายพม่าที่กำลังฮึกเหิมจากการที่พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ผนวกเมืองหงสาวดีให้อยู่ในอำนาจของราชวงศ์ตองอู ด้วยเหตุนี้ พม่าจึงฉวยโอกาสยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา และถือเป็นการสงครามครั้งใหญ่ที่ใช้ปืนใหญ่สาธตเข้าหากันระหว่างทหารรับจ้างโปรตุเกสในกองทัพของทั้งสองฝ่าย^๓ กองทัพพม่าจึงเร่งยกทัพมารับศึก ครั้นได้เมืองทวายแล้วก็ยกทัพตีสมิงกาญจนบุรีที่ตำบลปะปงจนแตกพ่าย แล้วมีท้องตราให้นายทัพนายกองกลับยังกรุงหงสาวดี

เมื่อพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของกรุงศรีอยุธยา เหล่าขุนนางได้ลงความเห็นเห็นว่าอาณาจักรอยุธยาเป็นอาณาจักรที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของโลก มีความอุดมสมบูรณ์ เหนือสิ่งอื่นใดเป็นเหตุผลเกี่ยวกับผลประโยชน์ และหากยึดอาณาจักรแห่งนี้ได้ พระองค์จะเป็นพระเจ้าแผ่นดินของจักรพรรดิทั้งหลายในโลก อีกทั้งพระองค์จะได้รับเกียรติในพระนามพระเจ้าช้างเผือก ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงเสด็จตรงมายังเมืองเมะตะมะ จากนั้นจึงจัดแจงกองทัพในจำนวนนั้นมีพวกโปรตุเกสร่วมด้วยยกทัพมุ่งตรงมายังกรุงศรีอยุธยา^๔ และการยกทัพของพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ในครั้งนี้เป็นเหตุให้เสียสมเด็จพระสุริโยทัย ณ ทุ่งมะขามหย่อง

(๒) ทุ่งมะขามหย่องในบริบทประวัติศาสตร์ไทย

ทุ่งมะขามหย่อง ทุ่งรับน้ำทางด้านเหนือของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ในอดีตนั้นเป็นทุ่งรับศึกที่มีความสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ไทย ภายหลังสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับพม่า พ.ศ. ๒๐๘๙ พม่าได้ทราบถึงความผันผวนทางการเมืองของกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้จึงตัดสินใจตั้งทัพมายังกรุงศรีอยุธยา โดยเดินทัพมาสองเส้นทาง คือ ทางสายเหนือจากเมืองเมะตะมายังเมืองแครงแล้วเดินบกข้ามแม่น้ำกลีบ แม่น้ำเมียวดี มาทางด้านแม่ละเมาตรงมาบ้านระแหง (เมืองตาก) ส่วนทางสายใต้ออกจากเมืองเมะตะมาทางแม่น้ำอตรัน (เมืองเชียงกราน) จนถึงเมืองสมิแล้วเดินบกข้ามแม่น้ำสะกลิก แม่งัศตริย์ ข้ามภูเขาเข้าแดนไทยทางด้านเจดีย์สามองค์^๕

เอกสารของโปรตุเกสได้ระบุว่า พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ได้ออกจากเมืองเมะตะมะ ในวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๐๙๑ พร้อมจำนวนกองทหารกว่า ๘๐๐,๐๐๐ คน พร้อมช้างศึกกว่า ๕,๐๐๐ เชือก เมื่อมีการชุมนุมกำลังทัพเหล่านั้นแล้ว พระองค์ตรัสสั่งให้เดินทัพมุ่งตรงเข้ามายังอาณาเขตของพระเจ้าแผ่นดินสยาม^๖

^๓ วินัย พงศ์ศรีเพียร, ๑๐๐ เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔.

^๔ เมนเดส ปินโต, เฟร์เนา, รวมผลงานแปลเรื่องบันทึกการเดินทางของเมนเดส ปินโต, หน้า ๘๔-๘๖.

^๕ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, ไทยรบพม่า, (พระนคร : คลังวิทยา, ๒๔๙๘), หน้า ๒๐.

^๖ เมนเดส ปินโต, เฟร์เนา, รวมผลงานแปลเรื่องบันทึกการเดินทางของเมนเดส ปินโต, หน้า ๘๔-๘๖.

กองทัพพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ที่ยกทัพมาในครั้งนี้ เป็นทัพกษัตริย์มีกำลังมาก พวกหัวเมืองกรุงศรีอยุธยาที่รักษาชายแดนเห็นว่าเหลือกำลังจะต่อสู้แล้วอพยพครัวหนีเอาตัวรอด ซึ่งในเวลานั้นสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสวยราชย์ได้ ๖ เดือน^๗

การที่กรุงศรีอยุธยาเอาพระนครเป็นที่ยมั่นตั้งต่อสู้ข้าศึกครั้งนั้น สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงมีพระวินิจฉัยว่า เพราะได้เปรียบข้าศึกในทางพิชัยสงคราม กล่าวคือ ประการแรก พระนครศรีอยุธยามีแม่น้ำล้อมรอบ ประการที่สอง กรุงศรีอยุธยามีอาหารบริบูรณ์ กรุงศรีอยุธยาใช้เรือกำปั่นหาเครื่องศาสตราวุธและเสบียงอาหารเพิ่มเติมได้ไม่ขาดแคลน และประการที่สาม ทำเลลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา มีข้อสำคัญทางพิชัยสงคราม ด้วยเป็นที่มิดุ้นน้ำท่วมทุกปี ข้าศึกที่ยกมาเช่นกองทัพพระเจ้าหงสาวดี มีเวลาที่จะร่วมรบได้ ๘ เดือน คือ ตั้งแต่เดือนยี่ไปจนถึงเดือนเก้า ถ้าตีไม่ได้ในเดือนเก้าก็ต้องเลิกทัพกลับไป เพราะน้ำจะขึ้นท่วมแผ่นดิน^๘

ด้วยเหตุนี้ การกล่าวถึงความสำคัญและการเลือกเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานีเพียงเพราะการเป็นปราการล้อมรอบชั้นดี แต่ด้วยสภาพพื้นที่ราบลุ่มที่มีแม่น้ำล้อมรอบ กอปรกับทุ่งรอบเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยานอกจากจะเป็นทุ่งรับน้ำในฤดูน้ำหลากแล้ว ยังเป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าวพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของกรุงศรีอยุธยา และถือได้ว่า “ทุ่งมะขามหย่อง” ทางด้านเหนือของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาได้เป็นส่วนหนึ่งของทุ่งรอบเกาะที่ถูกจารจารึกในเอกสารประวัติศาสตร์ของไทยครั้งสงครามคราวเสียสมเด็จพระสุริโยทัยขาดคอช้าง

พระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐ ได้กล่าวถึงสงครามครั้งนี้ ความว่า

“สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ” แลครั้นเสวยราชสมบัติได้ ๗ เดือน พญาหงษาบังเสวกก็ยกพลมายังพระนครศรีอยุธยาในเดือน ๔ นั้น เมื่อสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเจ้า เสด็จออกไปรบศึกหงสาวดีนั้น สมเด็จพระอัครมเหสีแลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอราชบุตรี เสด็จทรงช้างออกไปโดยเสด็จด้วย แลเมื่อได้รับศึกหงษานั้น ทัพหน้าแตกมาปะทะพลหลวงเบงโกลาหลใหญ่ แลสมเด็จพระอัครมเหสี แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชบุตรนั้น ได้รับด้วยข้าศึก ถึงสิ้นพระชนม์กับคอช้างนั้น”^๙

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐ ซึ่งชำระในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสงครามครั้งนี้มากนัก หากเปรียบเทียบกับ

^๗ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงมีพระนามเดิมว่า พระเทียรราชา เมื่อครั้งที่ขุนวรวงษาขึ้นครองราชย์ พระองค์ได้ออกผนวชที่วัดราชประดิษฐฐาน ครั้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองขุนพิเรนทรเทพและพวก ได้ล้มล้างราชบัลลังก์ขุนวรวงษาราช เป็นเหตุให้พระเทียรราชาได้เสวยราชสมบัติในพระนาม สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

^๘ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงมีพระนามเดิมว่า พระเทียรราชา เมื่อครั้งที่ขุนวรวงษาขึ้นครองราชย์ พระองค์ได้ออกผนวชที่วัดราชประดิษฐ์ฐาน ครั้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองขุนพิเรนทรเทพและพวก ได้ล้มล้างราชบัลลังก์ขุนวรวงษาราช เป็นเหตุให้พระเทียรราชาได้เสวยราชสมบัติในพระนาม สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

^๙ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ มีพระนามเดิมว่า พระเทียรราชา เมื่อครั้งที่ขุนวรวงษาขึ้นครองราชย์ พระองค์ได้ออกผนวชที่วัดราชประดิษฐ์ฐาน ครั้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองขุนพิเรนทรเทพและพวก ได้ล้มล้างราชบัลลังก์ขุนวรวงษาราช เป็นเหตุให้พระเทียรราชาได้เสวยราชสมบัติในพระนาม สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

^{๑๐} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น ๆ, หน้า ๔๐๗.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ซึ่งชำระไว้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ความว่า

“ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าหงสาวดี ยกทัพข้ามกาญจนบุรี ถึงพระนครศรีอยุธยา ... ตั้งค่ายหลวงตำบลกุ่มดอง ทัพพระมหาอุปราชาตั้งค่ายตำบลเพนียด ทัพพระเจ้าแปรตั้งค่ายตำบลบ้านใหม่มะขามหย่อง ... พระสุริโยทัยผู้เป็นเอกอัครราชเมธี ประดับองค์เป็นพระมหาอุปราชา ทรงเครื่องสำหรับราชณรงค์ เสด็จทรงช้างพลายทรงสุริยกษัตริย์ ... สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีก็ยกทัพยุทธหาญออกตั้งยังท้องทุ่งตรงหน้าทัพสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ห่างกันประมาณ ๑๐๐ เส้น ... พระสุริโยทัยเห็นว่าพระราชสามีเสียที่ไม่พ้อมมือข้าศึก ทรงกตัญญูภาพก็ขับพระคชาธารพลายทรงสุริยกษัตริย์ก็ออกออกรับ พระคชาธารพระเจ้าแปรได้ล่างแบกถนัด พระคชาธารพระสุริโยทัยแห่งนางเสียที พระเจ้าแปรจ้วงฟันด้วยพระแสงของ้าวต้องพระอังสาพระสุริโยทัยขาดกระทั้งถึงราวพระถันประเทศ ... พอพระชนนีสิ้นพระชนม์กับคอช้าง ... จึงเชิญพระศพพระสุริโยทัยผู้เป็นพระอัครมเหสีมาไว้ตำบลสวนหลวง”^{๑๑}

ความจากพระราชพงศาวดารพันจันทนุมาศ (เจิม) ถือเป็นพระราชพงศาวดารฉบับแรกที่ระบุนาม “ทุ่งมะขามหย่อง” และให้รายละเอียดเกี่ยวกับยุทธหัตถีในครั้งนี้ แม้ว่าพระราชพงศาวดารจะไม่ได้ระบุว่า ยุทธหัตถีเกิดขึ้นบริเวณทุ่งมะขามหย่องหรือไม่ แต่ด้วยที่ตั้งทัพของทั้งสองอาณาจักร ฝ่ายหงสาวดี ทัพพระเจ้าแปรตั้งค่ายตำบลบ้านใหม่มะขามหย่อง ข้างฝ่ายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิยืนพระคชาธารประมวลพล ณ โคกพระยา ซึ่งพระเจ้าหงสาวดียกทัพมารับศึกห่างจากทัพของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ๑๐๐ เส้น (๑ เส้น ยาวเท่ากับ ๔๐ เมตร) หรือ ๔ กิโลเมตร จึงเป็นไปได้ว่าบริเวณที่ทำยุทธหัตถีเป็นบริเวณตำบลบ้านใหม่มะขามหย่อง

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นถกเถียงที่เกี่ยวกับยุทธหัตถีครั้งนี้ ด้วยพระราชพงศาวดารของไทยให้รายละเอียดไปในทิศทางเดียวกันว่าสมเด็จพระสุริโยทัยสิ้นพระชนม์กับคอช้าง เมื่อพิจารณาเอกสารฝ่ายพม่า พงศาวดารฉบับหอแก้ว ไม่ได้ระบุถึงยุทธหัตถีจนเสียพระสุริโยทัยเลย^{๑๒} ซึ่งหากพิจารณาจากบันทึกการเดินทางของปินโต กล่าวว่า สงครามในครั้งนี้เป็นการรบที่พระเจ้าตะเบ็งเซเวตี้ยกทัพเข้าประชิดพระนคร ปิดล้อมเมืองกว่า ๔ เดือนครึ่ง จนกระทั่งเกิดความวุ่นวายที่เมืองหงสาวดีจึงทรงเลิกล้อมกรุงศรีอยุธยาและยกทัพกลับไปยังหงสาวดี ในวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๐๙๑^{๑๓}

^{๑๑} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น ๆ, หน้า ๗๙-๘๑.

^{๑๒} นายต่อ แบล, มหาราชวงศ์ พงศาวดารพม่า, (กรุงเทพมหานคร : ไทยควอลิตี้บุ๊ค, ๒๕๖๒), หน้า ๑๒๖-๑๒๘.

^{๑๓} เมเนส ปินโต, เพอร์เนา, รวมผลงานแปลเรื่องบันทึกการเดินทางของเมเนส ปินโต, หน้า ๘๘.

ข้อมูลจากบันทึกการเดินทางของปินโต ไม่ได้กล่าวถึงยุทธหัตถี เนื้อความที่เกี่ยวกับสมเด็จพระสุริโยทัยกระทำยุทธหัตถีจนขาดคอช้างถูกระบุเฉพาะในเอกสารประวัติศาสตร์ของไทยซึ่งให้รายละเอียดที่เชื่อมโยงไปสู่ “ทุ่งมะขามหย่อง” หรือ “ตำบลบ้านใหม่มะขามหย่อง” เป็นที่ตั้งค่ายของพระเจ้าแปร รวมไปถึงสมรภูมิสงครามด้วย อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความเคลือบแคลงเรื่องยุทธหัตถีและความไม่สอดคล้องของข้อมูลจากเอกสารประวัติศาสตร์ชุดอื่น ๆ แต่หากกล่าวถึงทุ่งมะขามหย่องที่ถูกระบุไว้ในเอกสารประวัติศาสตร์ของไทยถือว่าเป็นทุ่งรอบเกาะเมืองที่มีความสำคัญแห่งหนึ่ง ในฐานะทุ่งรับน้ำทางด้านเหนือของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา อันมีแนวทุ่งติดกับ “ทุ่งภูเขาทอง”^{๑๔}

สงครามครั้งต่อมาที่ระบือถึงทุ่งมะขามหย่อง คือ สงครามคราวพระเจ้าหงสาวดีล้อมกรุงฯ พ.ศ. ๒๑๒๙ กองทัพพระมหาอุปราชเข้ามาทำนาล่วงหน้าแล้ว พอถึงเดือนสิบสองปีเดียวกัน พระเจ้าหงสาวดีนันทบุเรงยกกองทัพหลวงเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา ในเดือนยี่ ตั้งค่ายอยู่ทางทิศเหนือกับตะวันออกด้วยเป็นทางที่เข้าตีพระนครได้สะดวกกว่าด้านอื่น กองทัพพระเจ้าหงสาวดีอยู่ทางเหนือ ตั้งค่ายหลวงที่খনอนปากคูให้กองมั่งมอตราขุตรกับพระยารามตั้งที่ “ตำบลมะขามหย่อง”^{๑๕}

สงครามในครั้งนี้ พระเจ้าหงสาวดีตั้งล้อมกรุงศรีอยุธยา ให้กองทัพเข้าตีปล้นพระนครหลายครั้ง แต่ไม่อาจเข้าพระนครได้ ครั้นเห็นโอกาส สมเด็จพระนเรศวรมหาราชก็ออกปล้นค่ายข้าศึกทั้งกลางวันกลางคืนไม่ให้อยู่เป็นปกติ จนเกิดวิรกรรม ความว่า

“เดือน ๔ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เวลากลางคืนเสด็จออกไปปล้นค่ายทัพหน้าของพระเจ้าหงสาวดี ข้าศึกไม่รู้ตัวแตกพ่าย ได้ค่ายนั้นแล้วไล่ฟันแทงข้าศึกเข้าไปจนถึงค่ายหลวงพระเจ้าหงสาวดี สมเด็จพระนเรศวรเสด็จลงมาจากม้าพระที่นั่งทรงดาบพระแสงดาบนำทหารขึ้นปืนระเนียด จะเข้าค่ายพระเจ้าหงสาวดีถูกข้าศึกแทงตกลงมาจึงเข้าไม่ได้ พระแสงดาบซึ่งสมเด็จพระนเรศวรทรงในวันนั้น จึงปรากฏนามว่า “พระแสงดาบคาบค่าย” มาจนตราบถึงทุกวันนี้”^{๑๖}

จากการศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์ทำให้ทราบว่า “ทุ่งมะขามหย่อง” ปรากฏนามในพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) เมื่อสงครามคราวสมเด็จพระสุริโยทัยขาดคอช้าง พ.ศ. ๒๐๙๑ และถูกส่งต่อการรับรู้เรื่องราวเหล่านี้มายังพระราชพงศาวดารอีกหลายฉบับ ยกตัวอย่างเช่น พระราชพงศาวดารฉบับพระพนรัตน์ พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เป็นต้น นาม “ทุ่งมะขามหย่อง” ได้ระบุอย่างชัดเจนอีกครั้ง ในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เรื่อง ไทยรบพม่า ส่วนเอกสารของชาวต่างชาติ และเอกสารของพม่า แม้จะกล่าวถึงสงครามที่เกิดขึ้น แต่ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับ

^{๑๔} สุจิตต์ วงษ์เทศ, *อยุธยาแล้ว*, (พระนคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๑๒), หน้า ๑๓๗-๑๓๘.

^{๑๕} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ไทยรบพม่า*, หน้า ๑๖๖.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๑.

สงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายละเอียดสงครามคราวสมเด็จพระสุริโยทัยขาดคอช้าง ซึ่งไม่ได้กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ด้วยซ้ำ

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าความทรงจำของชาวไทยทุ่งมะขามหย่องเป็นหนึ่งในทุ่งรอบกรุงที่อยู่ทางทิศเหนือของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ครั้นเมื่อเกิดสงครามทุ่งมะขามหย่องได้กลายสภาพเป็นสมรภูมิสงคราม ผู้การกำเนิดวีรสตรีผู้เสียสละอย่างสมเด็จพระสุริโยทัย และวีรภักษัตริย์ที่สำคัญที่สุดอีกพระองค์หนึ่ง คือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์ทรงกล้าหาญคาบดาบปืนป่ายค่ายพม่าจนถูกข้าศึกแทงตกลงมากลายเป็นวีรกรรม “พระแสงดาบคาบค่าย” ทุ่งมะขามหย่องจึงไม่เพียงแต่ทุ่งรอบกรุง หากแต่เกี่ยวพันกับวีรสตรีและวีรภักษัตริย์ที่หาญกล้าปกป้องแผ่นดิน นำไปสู่การฟื้นความทรงจำผ่านการสร้างพระราชานุญาตให้สมเด็จพะสุริโยทัย

(๓) พระราชานุญาตให้สมเด็จพะสุริโยทัยกับชาวพระนครศรีอยุธยา

โครงการก่อสร้างพระราชานุญาตให้สมเด็จพะสุริโยทัยถือเป็นโครงการที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะเผยแพร่พระเกียรติคุณและเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระสุริโยทัยจากวีรกรรมความกล้าหาญของสมเด็จพระสุริโยทัย ซึ่งข้อมูลประวัติศาสตร์ของไทยทำให้เชื่อว่าพระองค์สิ้นพระชนม์บริเวณทุ่งมะขามหย่อง ปัจจุบันก็คือ บริเวณตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในเวลานั้น พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้น้อมเกล้าฯ ถวายพระราชดำรัสสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ โดยเสนอขอมติคณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้เห็นชอบโครงการและมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการก่อสร้างพระราชานุญาต^{๑๗}

การก่อสร้างพระราชานุญาต นอกจากจะเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระสุริโยทัยแล้ว ยังเป็นการสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชที่พระราชทานพระราชดำริ ณ วังไกลกังวล ในวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ ให้การก่อสร้างโครงการพระราชานุญาต มีการใช้พื้นที่เก็บในสระเก็บน้ำจำนวนมากเพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูกพืชฤดูแล้งของราษฎรที่มีพื้นที่รอบพระราชานุญาต^{๑๘} โครงการก่อสร้างพระราชานุญาต แห่งนี้ยังเป็นโครงการที่รัฐบาลดำเนินการสร้างเพื่อที่จะเฉลิมฉลองเนื่องในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ครบ ๕ รอบ ใน พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งการดำเนินการก่อสร้างพระราชานุญาต ต้องดำเนินการอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม กล่าวคือ ขุดพื้นดินส่วนหนึ่งให้เป็นอ่างขนาดใหญ่

^{๑๗} สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พระบารมีปกเกล้าชาวอยุธยา, (พระนครศรีอยุธยา : เทียนวัฒนา, ๒๕๔๒), หน้า ๗๘.

^{๑๘} สำนักงาน กปร.. โครงการพระราชานุญาตให้สมเด็จพะสุริโยทัย.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.rdpb.go.th> [๑๕ เมษายน ๒๕๖๓].

เพื่อรองรับน้ำในกรณีน้ำท่วม และกักเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง โดยนำดินที่ขุดไปสร้างเป็นคันกันน้ำโดยรอบและนำดินส่วนหนึ่งไปถมเป็นเนินเพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับก่อสร้างพระราชนุสาวรีย์ฯ นอกจากนี้เพื่อให้การพัฒนาอาชีพของเกษตรกรในบริเวณดังกล่าวให้ได้ผลดียิ่งขึ้น จึงควรส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเสริมรายได้ย้อย่างอื่น นอกเหนือจากทำนา รวมถึงการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน^{๑๙}

ความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การขยายตัวของชุมชนเมืองในบริเวณรอบนอกทุ่งรอบเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา จากเดิมที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมได้กลายเป็นหมู่บ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์ การพัฒนาอย่างไร้ทิศทาง ไร้ระเบียบ เกิดการบุกรุกจับจองพื้นที่รอบเกาะเมืองฯ นี้เอง ทำให้เกิดความกังวลใจว่า ทุ่งมะขามหย่องที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นมรดกความภาคภูมิใจของบรรพชนจะสูญหายไป แม้ว่าการก่อสร้างพระราชนุสาวรีย์ฯ จะเกิดขึ้นตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ผนวกกับพระปรีชาญาณในเรื่องการจัดการน้ำ แต่แท้จริงแล้ว คือ การผสานแนวคิดในการคงไว้ซึ่งพื้นที่ทุ่งมะขามหย่องให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชนจากรูปแบบของพระราชนุสาวรีย์ฯ ให้มีความสวยงามและมีความแตกต่างจากอนุสรณ์สถานทั้งหลายในประเทศ ทั้งในแง่การเชิดชูวีรกรรมสมเด็จพระสุริโยทัย การกักเก็บน้ำในฤดูน้ำหลากเพื่อบรรเทาทุกข์จากภาวะน้ำท่วม และการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รับสั่งแก่ นายอุกฤษณ์ มลคลานวีน และ นายปฏิพัฒน์ พุ่มพงษ์แพทย์ ณ พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร พระราชวังบางปะอิน วันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ ไว้ว่า

“การสร้างพระราชนุสาวรีย์ของสมเด็จพระสุริโยทัยนั้น มิใช่ทำเพียงเพื่อสร้างเป็นอนุสรณ์สถานเท่านั้นอ่างเก็บน้ำที่มีความคิดจะสร้างเพื่อเสริมสร้างภูมิทัศน์ของพระราชนุสาวรีย์นั้น ต้องให้ได้ประโยชน์แก่ประชาชนให้ได้มากที่สุด ที่เก็บน้ำนี้ขอให้สามารถรับน้ำที่ไหลมาจากแม่น้ำทั้งสามสาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสักไว้ให้ได้ เรามีคูน้ำกับคลองโบราณมากมายที่สามารถรับน้ำเหล่านี้ได้ไว้เพียงพอ ที่จะชะลอกันมิให้ไหลลงไปที่ท่วมกรุงเทพฯ ได้ และในขณะเดียวกัน น้ำที่เก็บไว้ในแหล่งที่ขุดลอกแล้วเหล่านี้ จะสามารถระบายออกไปช่วยชาวไร่ ชาวนาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ เมื่อยามที่เกิดความแห้งแล้งและขาดน้ำ”^{๒๐}

ในวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๓๘ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ เสด็จพระราชดำเนินประกอบพิธีบวงสรวงดวงพระวิญญาณสมเด็จพระสุริโยทัย ณ สถานที่ก่อสร้างพระราชนุสาวรีย์ฯ บริเวณทุ่งมะขามหย่อง ได้มีพระราชเสาวนีย์กับรองราชเลขาธิการพระราชวัง นายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นายบรรจง กันตวิรุฒ ความว่า “สมควรจะได้มีการพิจารณาก่อสร้าง

^{๑๙} สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พระบารมีปกเกล้าชาวอยุธยา, หน้า ๑๖๔.

^{๒๐} สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พระบารมีปกเกล้าชาวอยุธยา, หน้า ๑๒๒.

พระราชานุญาตสำเนาพระบรมหาราชขึ้น ณ บริเวณทุ่งภูเขาทองซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และอยู่ในเขตพื้นที่ต่อเนื่องกับทุ่งมะขามหย่องซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้มีการก่อสร้างพระราชานุญาตสำเนาพระสุริโยทัยไว้เรียบร้อยแล้ว”^{๒๑} โดยกระทรวงมหาดไทยได้ทำโครงการก่อสร้างพระบรมราชานุญาตสำเนาพระบรมหาราช อันเป็นบริเวณทุ่งต่อเนื่องกัน และได้รับการอนุมัติโครงการดังกล่าว จากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

ในส่วนของการออกแบบและดำเนินการปั้นหล่อสมเด็จพระสุริโยทัย ผู้ออกแบบ คือ คุณไข่มุกด์ ชูโต ใช้เวลาในการปั้นหล่อ ๓ ปี หล่อด้วยโลหะผสมสัมฤทธิ์ แบบของพระราชานุญาตสำเนาพระบรมหาราชพระสุริโยทัยประทับอยู่บนพระศอาสน์ มีกลางข้างนั้งโบกหางนกยูงอยู่บนสัปคับ ๑ มีท้ายข้าง ๑ และมีจตุลึงคบาทอีก ๔ ทั้งหมดมีขนาดเท่าครึ่ง ขนาดจะใหญ่กว่าข้างจริงครึ่งหนึ่ง ซึ่งคุณไข่มุกด์ ชูโต ได้กล่าวถึงช่วงเวลาที่ดำเนินการสร้างพระราชานุญาตสำเนาไว้ว่า

“บริเวณทุ่งมะขามหย่องนี้ เป็นที่ที่สมเด็จพระสุริโยทัยเสด็จสวรรคตบนคอช้าง เป็นที่ลุ่มน้ำท่วมทุกปี กรมโยธาธิการ กระทรวงมหาดไทย ได้ระดมทั้งสถาปนิก วิศวกร และยังมีฝ่ายสำนักงานพัฒนาพิเศษ กปร. กลาง กองบัญชาการทหารสูงสุดเป็นผู้ดำเนินงานในเรื่องงานดิน งานปลูกต้นไม้ งานถนนและทางระบายน้ำ กรมชลประทานรับผิดชอบเรื่องน้ำ ... เพื่อระลึกถึงบุญคุณของพื้นที่นี้ว่ามีต่อกรุงศรีอยุธยาและประเทศไทยเพียงใด เพราะว่าเมื่อกองทัพพม่ายกมาตีกรุงศรีอยุธยานั้น ยังไม่ทันได้ดี น้ำเหนือก็หลากมาเสียแล้ว ทำให้พม่าต้องยกทัพกลับไป ... และยังทรงให้ทำบริเวณนี้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนอีกด้วย เพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทั้งสองอย่าง มีใช้เพื่อมาถวายบังคมพระราชานุญาตสำเนาเพียงอย่างเดียว”^{๒๒}

การดำเนินการก่อสร้างพระราชานุญาตสำเนา จึงเป็นความร่วมมือกันจากหลายภาคส่วน เพื่อให้โครงการสำเร็จอย่างสมบูรณ์ เหนือสิ่งอื่นใด ด้วยพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ไม่ต้องการให้พระราชานุญาตสำเนาแห่งนี้สร้างขึ้นเพียงเพื่อถวายบังคมเท่านั้น หากแต่ให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎรมากที่สุด ทั้งยังส่งเสริมความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม อันเป็นลักษณะเฉพาะของทุ่งมะขามหย่องผ่านกองทัพพม่าเข้าศึกที่ถ้ำน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากจนจมทุ่งนั่นเอง

วันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ ภายหลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์พระราชานุญาตสำเนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานพระราชดำริการก่อสร้างพระราชานุญาตสำเนา แก่ พลเอก

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓.

^{๒๒} กองศิลปาชีพ สำนักพระราชเลขาธิการ, ชีวิตและงานของ คุณไข่มุกด์ ชูโต, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ปรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๗-๑๓๘.

อิสระพงศ์ หนุณภักดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และคณะเจ้าหน้าที่ สรุปความได้ว่า ต้องการให้โครงการนี้เป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านโดยรอบให้มากที่สุด โดยตัดองค์ประกอบที่ไม่จำเป็นออก ให้คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก มิใช่ความสวยงามเพียงอย่างเดียว พื้นที่ดังกล่าวต้องเป็นพื้นที่รับน้ำให้ได้มากที่สุด มีการปลูกต้นไม้ที่มีประโยชน์แก่อาชีพของชาวบ้าน และหากมีความจำเป็นก็สามารถซื้อที่ดินเพิ่มเติมได้^{๒๓}

สำหรับโครงการพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย มีพื้นที่รวมทั้งสิ้นประมาณ ๒๕๖ ไร่ ส่วนแรก พระราชานุสาวรีย์ฯ สวนสาธารณะ และอื่น ๆ ประมาณ ๕๘ ไร่ ประกอบด้วย องค์พระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัยทรงช้าง ประดิษฐานบนเนินดิน พื้นที่ประมาณ ๒๔ ไร่ อาคารประกอบอื่น ๆ ในบริเวณ เช่น อาคารจำหน่ายผลิตภัณฑ์การเกษตรและอุตสาหกรรมในครัวเรือน ส่วนแสดงแผนผังบริเวณ และอาคารบำรุงรักษา ระบายน้ำและบ้านพักเจ้าหน้าที่ ส่วนที่สอง พื้นที่สระเก็บน้ำ พื้นที่ประมาณ ๒๐๐ ไร่ สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง และรองรับน้ำในฤดูน้ำหลาก^{๒๔} การก่อสร้างพระราชานุสาวรีย์ฯ แล้วเสร็จ ใน พ.ศ. ๒๕๓๘ และในปีเดียวกันนี้เองได้เกิดอุทกภัย พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา น้ำท่วมทุกอำเภอ จึงเป็นจังหวะที่พอดีกับบริเวณรอบพระราชานุสาวรีย์ฯ สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้เมื่อเกิดวิกฤตน้ำท่วม

จากบทสัมภาษณ์ นายบรรจง กันตวิรุฒ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้กล่าวถึงวิกฤตน้ำท่วมในครั้งนั้น ความว่า

“ในช่วงที่มีวิกฤตน้ำท่วมในปี ๒๕๓๘ นั้นได้สร้างเสร็จแล้ว แต่ยังไม่ได้มีพิธีเปิด ผมได้รับการติดต่อจาก ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ซึ่งเป็นเลขาธิการสำนักงานโครงการสืบเนื่องจากพระราชดำริที่เรียกว่าโครงการ กปร. ในวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๘ ซึ่งช่วงนั้นน้ำกำลังท่วมมาก ผมได้ดำเนินการสั่งการให้ทุกส่วนราชการป้องกันพื้นที่พระราชานุสาวรีย์นี้ไว้เพราะเป็นพื้นที่สำคัญ ทำคันกันน้ำป้องกันโดยรอบพื้นที่ทั้งหมด ... ท่านโทรมาประมาณ ๔ ทุ่ม ว่าคงต้องรีบดำเนินการบางอย่าง ซึ่งเป็นพระราชกระแสจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้รีบแก้ไขปัญหาน้ำท่วมบริเวณนั้น โดยให้ผมนำน้ำจากภายนอกเข้ามาเก็บไว้ในอ่างเก็บน้ำ ... ปรากฏว่าวันรุ่งขึ้น ก็มีคณะจากสำนักพระราชวัง ... ท่านพูดกับผมว่าทำไมผู้ว่าฯ ยังไม่ดำเนินการตามพระราชกระแส คือหมายถึงการนำน้ำเข้ามาเก็บในบริเวณพระราชานุสาวรีย์ที่ทุ่งมะขามหย่อง ผมก็เรียนไปว่าดำเนินการแล้วตามที่ ดร.สุเมธ แจ้งมา ท่านณรงศ์ฤทธิ์ก็บอกผมว่ายังไม่พอ เพราะว่าต้องดำเนินการให้น้ำน้ำเข้ามาบรรจุไว้ให้เต็มพื้นที่

^{๒๓} สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ, หน้า ๑๖๔.

^{๒๔} สำนักงาน กปร., โครงการพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.rdpb.go.th> [๑๕ เมษายน ๒๕๖๗].

พระราชานุญาตสำเนาทั้งหมด ผมเกรงว่าถ้าระบายน้ำมาจะทำให้เกิดความเสียหายกับพื้นที่และตัวอาคาร ซึ่งขณะนั้นผมได้ป้องกันไว้เพราะถือเป็นพื้นที่สำคัญของชาติและเพิ่งสร้างเสร็จ อยู่ดี ๆ จะนำน้ำเข้ามาจะเหมาะสมแค่ไหน แต่ทางท่านรองเลขาธิการพระราชวังก็ยืนยันว่าเป็นพระกระแส”^{๒๕}

การนำน้ำมาเก็บบริเวณอ่างเก็บน้ำพระราชานุญาตสำเนาพระสุริโยทัยฯ ไว้ทั้งหมด เป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ต้องการแก้ไขความเดือดร้อนจากภาวะน้ำท่วม ซึ่งพระองค์เคยมีพระราชดำรัสเล่าถึงเหตุการณ์น้ำท่วมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๕๓๘ เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทรงวางแผนในการใช้พื้นที่ทุ่งมะขามหย่องเป็นพื้นที่รับน้ำ ความว่า

“ที่จะเล่าให้ฟังคือเรื่องโครงการเมื่อ ๔ ปี ที่ได้สร้างอนุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัยที่อยุธยา ในแผนการมีอนุสาวรีย์มีแท่นแล้วก็มีข้าง สมเด็จพระสุริโยทัยประทับบนช้าง และนอกจากนั้นก็มีเขตเป็นสวนที่ปลูกต้นไม้ มีอาคารสำหรับเป็นที่แสดงศิลปาชีพ มีที่สำหรับนักท่องเที่ยวมาชมวิว และก็มีอ่างเก็บน้ำ ผู้วางแผนเขาบอกว่าถ้ามีอ่างเก็บน้ำก็จะสวยงาม เมื่อได้รับทราบแล้วก็ดูแผน ในที่ ๒๕๐ ไร่ นั้นเขาทำเป็นสระน้ำกว้าง ประมาณ ๕๐ ไร่ รวมเป็น ๒๕๐ ไร่ เมื่อเห็นอย่างนั้นก็ไม่น่าจะพอใจนัก ... ความหมายของอนุสาวรีย์นี้ หรือไม่ใช่แผนที่อยากจะทำ อยากจะให้มีที่ที่เป็นน้ำ ให้สระน้ำนั้นใหญ่กว่าครึ่งของบริเวณ ในที่สุดผู้วางแผนก็ยอมเหตุผลที่จะทำอย่างนี้ เพราะว่าในอนาคตอาจจะมี ที่จริงก็มีน้ำท่วมทุกปี และถ้ามีน้ำท่วม น้ำจะลงไปท่วมบ้านเมือง โดยเฉพาะอยุธยา ลงมาถึงปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพมหานครและลงไปทางสมุทรปราการ ถ้าหากเราทำอ่างกักน้ำ จะเรียกว่าอ่างเก็บน้ำก็ได้ แต่เป็นสระที่ใหญ่พอ เราสามารถที่จะกักน้ำเอาไว้ ซึ่งจะบรรเทาความเดือดร้อนของการที่มีน้ำท่วม และต่อไปเมื่อน้ำแห้งแล้งน้ำที่เราเก็บไว้ในสระนั้น จะเป็นประโยชน์แก่ราษฎรที่อยู่ใกล้เคียง ... ในที่สุดปีนี้น้ำท่วมและเกิดระลอกขึ้นมาได้ว่ามีโครงการใหญ่นี้อยู่ ... อนุสาวรีย์นี้ทำเป็นประโยชน์และสมเด็จพระสุริโยทัยนี้เป็นวีรสตรีในอดีตกลับมาเป็นวีรสตรีในปัจจุบันด้วย ฉะนั้นโครงการนี้จึงได้ผลเต็มที่”^{๒๖}

ความดังกล่าวทำให้ทราบว่า พระราชานุญาตสำเนาพระสุริโยทัยฯ ได้สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ชาวพระนครศรีอยุธยา ทุ่งมะขามหย่องได้กลายเป็นพื้นที่รับน้ำในปีที่สร้างเสร็จและยังไม่มีพิธีเปิด เหตุการณ์น้ำท่วมใน พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้แสดงให้เห็นว่าด้วยสายพระเนตรอันยาวไกลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ต่อมาวันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๙ พระองค์ได้เสด็จมาเปิดคันบังคับน้ำเพื่อปล่อยน้ำเข้าสู่ท่อส่งน้ำสายที่ ๒ พระราชทานน้ำแก่เกษตรกรที่อาศัยอยู่โดยรอบ หลังจากที่มีการทำนาปรัง ปลูกพืชไร่ มีการนำน้ำไปใช้ประโยชน์แล้ว ช่วงเดือนพฤษภาคมซึ่งนาปรังเริ่มได้ผล พระองค์ทรงติดตามเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยสำนักพระราชวังได้ประสานมายังผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์คุณต่อชาวพระนครศรีอยุธยาเป็นอย่างยิ่ง

^{๒๕} สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ, หน้า ๑๖๖-๑๖๗.

^{๒๖} คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ภูมิปัญญา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการฯ, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓๕-๒๓๗.

วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระราชานุสาวรีย์ฯ เพื่อทรงเกี่ยวข้าวในนาซึ่งเป็นโครงการส่งเสริมอาชีพปลูกข้าวนาปรัง และพระราชทานข้าวที่ทรงเกี่ยวเพื่อไปใช้ในพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ในการนี้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้กรมชลประทาน กรมโยธาธิการ และกรมพัฒนาที่ดินปรับปรุงสระเก็บน้ำโดยขุดกั้นสระให้มีความลึกโดยเฉลี่ยประมาณ ๑ เมตร ดินที่ขุดได้ส่วนหนึ่งให้นำไปทำทางสัญจรทางด้านเหนือขนานไปกับคันกั้นน้ำให้ราษฎรใช้เป็นเส้นทางสัญจรเชื่อมระหว่างแม่น้ำกับถนนใหญ่ ดินอีกส่วนหนึ่งนำไปเสริมคันกั้นน้ำเดิมให้สูงถึงระดับ ๖.๒๐ เมตร อันเป็นระดับน้ำท่วมของปี พ.ศ. ๒๕๓๘^{๒๗} เพื่อป้องกันน้ำท่วมที่อาจจะเกิดขึ้นได้อีก และยังสามารถกักเก็บน้ำในปริมาณที่มากขึ้นด้วย

สำหรับการเปิดรับน้ำเข้าพื้นที่สระเก็บน้ำเป็นการบริหารจัดการตามหลักของแก้มลิง โดยในยามน้ำหลากจะเปิดรับน้ำเข้าสระด้วยวิธีธรรมชาติ ส่วนในฤดูแล้งจะบริหารจัดการน้ำด้วยระบบชลประทานเพื่อนำน้ำไปใช้ประโยชน์ในการทำเกษตรกรรมซึ่งเป็นการพร่องน้ำเพื่อเตรียมพร้อมที่จะรองรับปริมาณน้ำหลากในครั้งต่อไป ซึ่งบริเวณทุ่งมะขามหย่องนี้ เวลาหน้าแล้งไม่สามารถทำนาปรังได้เลย หลังจากเก็บน้ำไว้แล้ว ชาวบ้านสามารถทำนาปรังได้ เกษตรกรยังสามารถทำบ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์พวกเป็ด ไก่ ปลูกพืชไร่ พืชสวน ก่อให้เกิดรายได้จากการทำเกษตรแบบผสมผสาน

อย่างไรก็ตาม มหาอุทกภัย ใน พ.ศ. ๒๕๕๔ ส่งผลให้เกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ในบริเวณภาคกลางของไทย รวมไปถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่น้ำท่วมถึงแทบทุกพื้นที่ ด้วยระดับน้ำที่มากกว่า ๖.๒๐ เมตร ส่งผลให้น้ำท่วมพระราชานุสาวรีย์ฯ ซึ่งภายหลังเมื่อระดับน้ำลดลงไม่ปรากฏว่าอาคารระบบชลประทานได้รับความเสียหาย หลังจกมหาอุทกภัย ในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย เป็นการส่วนพระองค์ ในการนี้ทรงสักการะพระราชานุสาวรีย์ฯ จากนั้นประทับรถยนต์พระที่นั่ง ทอดพระเนตรโดยรอบพระราชานุสาวรีย์ฯ ทอดพระเนตรการแสดงสื่อผสม “ทุ่งมะขามหย่อง ผืนแผ่นดินแห่งพระมหากษัตริย์คุณ” และการแสดงการจำลองการเคลื่อนทัพของสมเด็จพระสุริโยทัย หลังจากเสร็จสิ้นการแสดงเสด็จพระราชดำเนินไปยังพระตำหนักสิริยาลัย^{๒๘} การเสด็จในครั้งนั้นมีราษฎรอรับเสด็จจำนวนมาก สร้างความรู้สึกปลาบปลื้มใจแก่ชาวพระนครศรีอยุธยาที่ได้ชื่นชมพระบารมีอย่างใกล้ชิด

^{๒๗} สำนักงาน กปร., โครงการพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.rdpb.go.th> [๑๕ เมษายน ๒๕๖๗].

^{๒๘} ไทยพีบีเอส, “ในหลวง-ราชินี” เสด็จฯ ทุ่งมะขามหย่อง ทรงสักการะพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.thaibps.or.th/news/content/๘๗๒๓๒> [๑๕ เมษายน ๒๕๖๗].

ณ ปัจจุบัน พระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย ได้กลายเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ท่องเที่ยว เมื่อเกิดวิกฤตน้ำท่วมได้กลายเป็นพื้นที่รับน้ำซึ่งนับตั้งแต่มหาอุทกภัย พ.ศ. ๒๕๕๔ บริเวณโดยพระราชานุสาวรีย์ฯ ไม่ประสบปัญหาน้ำท่วมหนักอีก ส่วนในฤดูแล้งชาวบ้านสามารถทำนาปรังเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรได้ ทุ่งมะขามหย่องในปัจจุบันแม้จะได้รับศึกในฐานะสมรภูมिरบกับอริราชศัตรูอีกแล้ว แต่การรับน้ำหลากท่วมทุ่งไม่ต่างจากการรับศึกกับพม่าที่สร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน หรือ อาจเปรียบเปรยได้ว่าทุ่งมะขามหย่องในปัจจุบัน มีนัยเสมือนเป็นสมเด็จพระสุริโยทัย วีรสตรีผู้หาญกล้าต่อกรกับพม่าข้าศึก ในขณะที่ยามบ้านเมืองสงบก็สร้างความสงบร่มเย็น เป็นแหล่งเพาะปลูกทำมาหากินของชาวบ้าน ด้วยเหตุนี้ ทุ่งมะขามหย่อง จึงมีนัยมากกว่าทุ่งรับน้ำอย่างที่เป็มาแต่สมัยอยุธยา หากแต่เป็นตัวแทนความกล้าหาญ เสียสละเพื่อพิทักษ์รักษาแผ่นดิน สร้างความชุ่มเย็นแก่ราษฎรชาวไทย การสร้างพระราชานุสาวรีย์ฯ จึงสื่อความหมายมากกว่าอนุสรณ์สถาน หรือ ทุ่งรับน้ำรอบเกาะเมืองฯ หากแต่เป็นตัวแทนของความภาคภูมิใจของชาวพระนครศรีอยุธยา

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ได้ข้อสรุปว่า “ทุ่งมะขามหย่อง” สมรภูมिरบครั้งสำคัญที่ถูกกล่าวขวัญถึงมากที่สุดครั้งหนึ่งของไทย คือ “สงครามคราวสมเด็จพระสุริโยทัยขาดคอช้าง พ.ศ. ๒๐๙๑” อีกด้านหนึ่ง ทุ่งมะขามหย่อง คือ ทุ่งรับน้ำทางด้านเหนือของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา และเป็นหนึ่งในบรรดาทุ่งรับศึกสงครามในสมัยกรุงศรีอยุธยา แม้ว่าทุ่งมะขามหย่องจะเป็นที่รู้จักของชาวพระนครศรีอยุธยา แต่ขณะเดียวกันที่มหาชนชาวไทยรับรู้เรื่องราวของทุ่งมะขามหย่องผ่านบทบาทวีรสตรีผู้เสียสละในการปกป้องแผ่นดินอย่าง “สมเด็จพระสุริโยทัย” และวีรกรรมความกล้าหาญของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ดังวีรกรรม “พระแสงดาบคาบค่าย”

เมื่อเวลาล่วงผ่านการพัฒนาพื้นที่อย่างไร้ทิศทางได้สร้างความกังวลว่าพื้นที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของไทยอย่างทุ่งมะขามหย่องจะเลือนหายไป สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ทรงมีพระราชประสงค์จะเผยแพร่พระเกียรติคุณสมเด็จพระสุริโยทัยด้วยการก่อสร้างพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัยขึ้น ณ ทุ่งมะขามหย่อง ตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เวลานั้นพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้น้อมเกล้าฯ ถวายพระราชดำรัสสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ โดยเสนอขอมติคณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้เห็นชอบโครงการและมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการก่อสร้าง

การก่อสร้างดำเนินไปจนแล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๕๓๘ แต่ยังไม่ทันจะได้เปิดพระราชานุสาวรีย์ฯ ก็เกิดวิกฤตน้ำท่วมขึ้นเสียก่อน พระราชานุสาวรีย์ฯ ได้กลายเป็นพื้นที่รับน้ำเพื่อช่วยบรรเทาทุกข์จากระดับน้ำท่วมสูง การดำรงอยู่ของพระราชานุสาวรีย์ฯ จึงถือเป็นตัวแทนความทรงจำของความกล้าหาญ การปกป้อง

แผ่นดินให้รอดพ้นจากอริราชศัตรู เมื่อบริบทร่วมสมัยได้แปรเปลี่ยนไป วีรสตรีที่ต่อกรกับข้าศึกในอดีต ได้กลายสภาพเป็นวีรสตรีที่หาญกล้าต่อกรกับวิกฤตน้ำท่วมที่มีนัยเปรียบถึงอริราชศัตรู หุ่นขี้ผึ้งขมหย่อง ไม่เพียงแต่เป็นพื้นที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของไทย หากแต่ยังเชื่อมโยงสู่ความรู้สึกภาคภูมิใจของ ชาวพระนครศรีอยุธยา เป็นแหล่งเรียนรู้ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ คลายทุกข์แก่ราษฎร สร้างความร่มเย็น และเกื้อหนุนให้น้ำไว้ใช้เพื่อทำการเกษตรกรรม

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งต่อไป สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ไปต่อยอดเพื่อสร้างความรู้ ทางด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่หุบมะขามหย่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวตำบลบ้านใหม่ อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการนี้ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ด้วยการสร้าง แผนที่ ป้ายความรู้เพื่อสื่อความหมายทางด้านประวัติศาสตร์ ความสำคัญในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อ ส่งเสริมความเข้าใจทางด้านประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวพระราชานุสาวรีย์ นอกเหนือจากนี้ ในส่วน การทำวิจัยครั้งต่อไป ควรนำเสนอแนวทางในการยกระดับพื้นที่ในฐานะพื้นที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางโดยสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น

วิจารณ์

จากข้อมูลการวิจัย พบว่า หุบมะขามหย่องเป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เมื่อพม่ารวบรวมอำนาจทางการเมืองอย่างมั่นคงแล้ว ความต้องการครอบครองหัวเมืองมอญเป็นผล ให้เกิดสงครามระหว่างสองอาณาจักร การยกทัพมายังกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๐๙๑ เป็นเหตุให้เสียสมเด็จพระ สุริโยทัย ณ หุบมะขามหย่อง ซึ่งความสำคัญของหุบมะขามหย่องนอกจากจะเป็นสมรภูมิสงครามแล้ว เติมน้ำยังเป็นทุ่งรับน้ำทางด้านเหนือของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา หุบมะขามหย่องยังปรากฏในเอกสาร ประวัติศาสตร์ของไทยเพียงฝ่ายเดียว กล่าวคือ พระราชพงศาวดารซึ่งอธิบายเหตุการณ์ประวัติศาสตร์กรณี สงครามคราวเสียสมเด็จพระสุริโยทัยไปพร้อมกับการระบุความทรงจำของพื้นที่แห่งนี้

เมื่อกาลเวลาผ่านไป ความเป็นสังคมเมืองเริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อชาวพระนครศรีอยุธยา ดังจะเห็น ได้จากการพัฒนาชุมชน การตัดถนน รวมไปถึงปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยเหตุนี้ ความกังวลใจว่าความทรงจำเกี่ยวกับหุบมะขามหย่องที่มีความสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ จะจางหายไป ด้วยพระราชประสงค์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ที่จะเผยแพร่พระเกียรติคุณของสมเด็จพระ สุริโยทัยจึงมีการดำเนินการก่อสร้างพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัยขึ้น ณ หุบมะขามหย่อง ใน พ.ศ. ๒๕๓๕ การก่อสร้างในครั้งนี้มีความสำคัญกับชาวพระนครศรีอยุธยา นอกจากจะจารึกความ ทรงจำในพื้นที่ดังกล่าว หุบมะขามหย่องยังกลายเป็นพื้นที่รับน้ำ เป็นแหล่งน้ำ เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ

นัยของการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์มีนัยของการต่อสู้กับอิทธิพลในสังคมร่วมสมัย นั่นก็คือ น้ำท่วม สร้างความทุกข์แก่ราษฎรเป็นการทั่วไป ไม่ต่างอะไรกับพม่าข้าศึกที่มารุกรานชาวพระนครศรีอยุธยา การฟื้นฟูพื้นที่ทุ่งมะขามหย่องในลักษณะของการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัยยังคงประโยชน์ แก่ชาวพระนครศรีอยุธยา พื้นประวัติศาสตร์ บรรเทาความทุกข์จากภาวะน้ำท่วม และกลายเป็นพื้นที่ พักผ่อนหย่อนใจในฐานะพื้นที่สาธารณะของชาวพระนครศรีอยุธยา

บรรณานุกรม

กองศิลปอาชีพ สำนักราชเลขาธิการ. **ชีวิตและงานของ คุณไข่มุกด์ ชูโต**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์
ปรีดีติ่งแอนด์พับบลิชชิง จำกัด, ๒๕๔๐.

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **วัฒนธรรม พัฒนาการ
ทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ภูมิปัญญา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. กรุงเทพมหานคร :
คณะกรรมการฯ, ๒๕๔๔.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น ๆ. นนทบุรี : ศรีปัญญา,
๒๕๕๕

นายต่อ แผล. **มหาราชวงศ์ พงศาวดารพม่า**. กรุงเทพมหานคร : ไทยควอลิตี้บุ๊ค, ๒๕๖๒.

เมนเดส ปินโต, เฟร์เนา. **รวมผลงานแปลเรื่องบันทึกการเดินทางของเมนเดส ปินโต**. กรุงเทพมหานคร:
สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๘.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. **๑๐๐ เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ ๖**. กรุงเทพมหานคร :
ศักดิ์โสภณ การพิมพ์, ๒๕๕๔.

สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. **พระบารมีปกเกล้าชาวอยุธยา**. พระนครศรีอยุธยา : เทียนวัฒนา,
๒๕๔๒

สุจิตต์ วงษ์เทศ. **อยุธยาล่มแล้ว**. พระนคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๑๒.

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช. **ไทยรบพม่า**. พระนคร : คลังวิทยา, ๒๔๙๘.

ไทยพีบีเอส. (๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕). **“ในหลวง-ราชินี” เสด็จฯ ทุ่งมะขามหย่อง ทรงสักการะ
พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย**. [ออนไลน์].แหล่งที่มา : [https://www.thaipbs.
or.th/news/content/๘๗๒๗๒](https://www.thaipbs.or.th/news/content/๘๗๒๗๒) [๑๕ เมษายน ๒๕๖๗].

สำนักงาน กปร.. **โครงการพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย**. [ออนไลน์].แหล่งที่มา : [https://www.
rdpb.go.th](https://www.rdpb.go.th) [๑๕ เมษายน ๒๕๖๗].